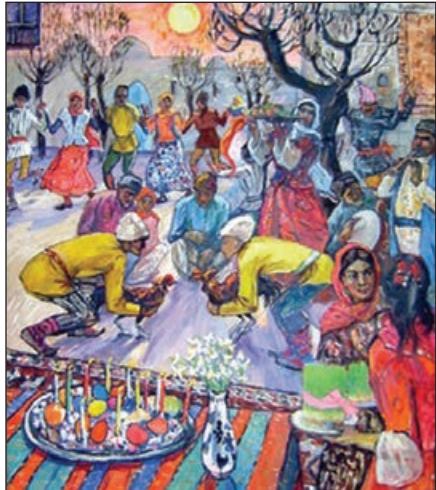

Novruz bayramı təsviri sənətdə

Xalqımızın mənəviyyatında və mösiyətində milliliklərlə yaşatmış olduğu, böyük coşqu və şövqlə sevə-sevə qeyd etdiyi ən qədim bayramlardan biri və bəlkə də birincisi Novruzdur. Həyatın başlanğıçı qədim Şərqi fəlsəfəsində dörd ünsürün vəhdəti şəklinde qəbul edilir: od, su, hava, torpaq. Bahar bayramı həyatın yenidən yaranışı, doğuşu kimi təzahür olunur.

Təbiətin canlanması, bütün ağacların çıçekləməsi, kol və bitkilerin yaşıllaşması, əkin işlərinin başlanması məhz baharda başlayır. Bu təbiət hadisəsinin müdrik xalqımız tərfindən her il qeyd edilməsi və həmçinin insanların yaxınlarını təbrik etməsi, zaman-zaman formalaşmış müxtəlif el deyimi, məsəllərində formalasmışdır. Azərbaycanın folklor, musiqi və təsviri sənət əsərlərində Novruz adət-ənənələri geniş və hərtərəflili kildə təzahür etdirilmişdir. Novruz bayramının diqqəti cəlb edən, el dilindən və el mösiyətindən sözü, bugünkü günümüzdək yaşadılan səhnələri Azərbaycan rəssamlıq sənətində və Azərbaycan rəssamlarının yaradıcılığında sevilərkən müraciət edilən ən maraqlı mövzulardan olmuşdur. Ulu öndər Heydər Əliyev Novruz bayramı ilə əlaqədar demişdir: "Novruz bizim ümummilli bayramımızdır. Mən hesab edirəm ki, indi artıq müstəqil Azərbaycan üçün bu bayramdan əziz bayram ola bilmez".

Azərbaycan təsviri sənət tarixində Novruz bayramı və onun rəssamlıq sənətimizdə əksi ayrıca bir səhifəni təşkil edir. Baxmayaraq ki, sovetlər dövründə bu bayramın qeyd edilməsinə rəsmi qadağalar olmuşdur. Lakin xalqımız həmişə sevə-sevə bu bayramı keçirərək könüllərində yaşatmışdır. Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində Novruz bayramı mövzusunda saxlanılan əsərlərə rəngkarlıq sahəsində xalq rəssamları Səttar Bəhlulzadənin (1909-1974) "Bahar neqməsi", "Xonça" (Etud) "Torpağın arzusu", "Azərbaycan nağılı", Xalide Səfərovanın (1925-2005) "Novruz", "Çovkan", "Çovkançılar", Elbey Rzaquliyevin (1926-2007) "Novruz bayramı", Altay Hacıyevin (1931), "Novruz sandığı", əməkdar rəssam Mahmud Tağıyevin (1923-2001) "Gül açan bağ", "Bağçada yaz gülləri", istedadlı rəssamlar Həsən Haqverdiyevin (1917-1978) "Bahar", Sarra Namitokova-Manafovanın (1932) "Novruz", Orxan Hüseynovun (1978)

"İçərişəhərdə bayram", qrafika sahəsində xalq rəssamları Əzim Əzimzadənin (1880-1943) "Tonqal üstündən tullanmaq", "Kos-kosa", Elmira Şahtaxtinskayaının (1930-1997) "Novruz bayramı ərəfəsində", "Qutablar", əməkdar rəssamlar Əlekber Rzaquliyevin (1903-1974) "Geline hədiyyə ilə" ("Köhne Bakı" silsiləsindən), Arif Ələsgərovun (1944) "Novruz", "Kendirbazlar" və başqalarını qeyd etmək olar.

Yuxarıda sadalanan rəssamların çoxu artıq Azərbaycan təsviri sənət tarixinde sözlərini demiş və öz yaradıcılıq yolunu iz qoymuş sənətkarlardır.

Bənzərsiz və zəngin yaradıcılıq dünyasına malik, əfsanəvi firça ustası Səttar Bəhlulzadənin yaratdığı bütün tablolarda, baxmayaraq ki, rəssam daha çox mənzərə əsərləri yaradırdı, milli mədəniyyətimizin hansısa bir elementini və ya rəmzi ifadəsini görməmək və duymamaq mümkünəksüzdür. Rəssam "Azərbaycan nağılı" adlı əsərində sanki Azərbaycan dünyasını tabloda eks etdirmək istemmişdir. Kompozisiyada əzəmetli dağlar fonunda, göl etəyində dairəvi iri xonçalar və xonçaların içərisi dolu bol Azərbaycan nemətləri çıçekləmiş ağacların və güllerin əhatəsində o qədər ustalıqla və əsl sənət coşqusu ilə təsvir edilib ki, bu sehrin ağuşuna köklənmədən və bol estetik zövq almadan əsərdən ayrılmaz olmur. Rəssam eyni zamanda, tablonun yuxarı hissəsində dalgalanan kələgayıni təsvir etməklə bir növ yaradıcılıq işinə möhür basmışdır, yəni, əlavə heç bir şəhər ehtiyac duymadan tablodan Azərbaycan dünyasını asanlıqla sezmək olar. Sadalanan xüsusiyyətləri rəssamın Novruzla bağlı digər əsərlərinə də şamil etmək olar.

Xalide Səfərovanın "Novruz" adlı əsəri diqqət çekəndir. Kompozisiyada mərkəzde Novruz bayramının ləziz nemətləri ilə bəzədilmiş xonça, xonçanın əhatəsində isə əllərində Bahar bayramının rəmzi olan səməni tutmuş xanımlar

və xoruz döyüsdürən milli geyimli gənc oğlanlar təsvir edilib. Yallı rəqsinin ifaçılarının oyun hərəkətləri bayram sevincini daha da artırır. Əsər zəngin kolorit həlli ilə tamamlanıb. Rəssamin həmçinin milli çovkan oyununa həsr edilmiş əsərləri də nəzər-diqqəti cəlb edir.

Elbəy Rzaquliyevin "Novruz bayramı" əsərində isə Xəzər dənizinin fonunda, İçərişəhərdə Novruz bayramı şənliliklərinin bədii təsviri eks olunub. Tabloda kendirbazın oyunu və milli geyimli rəq-qasələrin müxtəlif pozaları hərəkətləri əsl bayram əhval-ruhiyyəsini təcəssüm etdirir. Əsərin sağ hissəsində təsvir edilmiş xalça nümunəsinin təsviri əsərin bədii ifadəliliyini daha da artırır.

Tanınmış rəssam Əlekber Rzaquliyev öz yaradıcılığında xalqımızın mösiyət və etnoqrafik ənənələrini böyük ustalıqla tərennüm etməkdən yorulmamışdır. Rəssamın "Köhne Bakı" silsiləsinə aid əsərlərinin hər biri bədii estetik məziyətləri ilə yanaşı, özünəməxsus dəqiq işlənilmə xüsusiyyətləri ilə də seçilir. "Geline hədiyyə ilə" adlı əsərində rəssam Novruz ərəfəsində bayram şirniyyatları ilə dolu xonça ilə qız evinə bayram görüşünə teləsən ailənin bədii göründürlərini təsvir edib. İçərişəhərin fonunda milli geyimli ailə üzvlərinin fərdi xarakterik xüsusiyyətləri ince çizgi, ştrix elementləri ilə ustalıqla eks etdirilib.

E.Şahtaxtinskaya "Novruz bayramı ərəfəsində", "Qutablar" adlı əsərlərini yaradarkən Azərbaycan xalqının ən qədim adət-ənənələrinə yaradıcı şəkilde müraciət edib. Rəssam Novruz bayramına hazırlıq mərhələsində, qadınların səmənilərin əhatəsində milli şirniyyat növləri - paxlava, şəkərbura, digər əsərində isə milli ornamentli kılım üzərində eyləşmiş üç qadının Azərbaycan mətbəxinin ləziz nemətlərindən hesab olunan qutab hazırladıqları məqamda təsvir edib. Hər iki əsər öz dolğun bədii lövhələri, zəngin etnoqrafik cəlaları və zəngin kolorit həlli ilə diqqəti cəlb edir. Bu bədii əsərlər həm də milli etnoqrafik xüsusiyyətlərimiz mükəmməlliklə təsviri baxımından da əhəmiyyətlidir.

Yuxarıda sadalanan əsərlər Azərbaycan rəssamlarının Novruz bayramına həsr edilmiş bədii yaradıcılıq işlərinin kiçik bir qismini təşkil edir. Azərbaycan xalqının tarixində və mösiyətində geniş şəkilde kök salmış və hər il dövlət səviyyəsində qeyd edilən bu bayram və bayramın gözəl xüsusiyyətləri həmişə rəssamlarımızın ilham qaynağına çevrilib və onların yaradıcılığında geniş təzahürünə tapıb.

